

relaxa

PATRIK ZISKIND

PARFEM

HRONOLOGIJA JEDNOG ZLOČINA

izdavač: Relaxa

Patrik Ziskind

PARFEM

Hronologija jednog zločina

S nemačkog preveo:
Zlatko Krasni

Solaris
Novi Sad-2001.

Naslov originala:

Das Parfum by Patrick Süskind

All rights reserved

Copyright © 1985 by Diogenes Verlag AG Zürich.

Copyright © za srpsko izdanje 2001. Solaris, Novi Sad

PRVI DEO

U 18. stoleću živeo je u Francuskoj čovek koji je spadao među najgenijalnije i najodvratnije likove ove, genijalnim i odvratnim likovima, nimalo siromašne epohe. Ovde ćemo ispričati njegovu životnu priču. Zvao se Žan Batist Grenuj, i ako je njegovo ime za razliku od imena drugih genijalnih čudovišta poput de Sada, Sen Žista, Fušea, Bonaparte itd., danas palo u zaborav – to sigurno nije zbog toga što je Grenuj zaostajao za ovim slavnim mračnjacima u pogledu uobraženosti, preziranja ljudi, amoralnosti, ukratko bezbožnosti, već zato što se njegov genije i njegova jedina ambicija ograničavala na oblast koja u istoriji ne ostavlja nikakve tragove: na nepostojano carstvo mirisa.

U vreme o kome govorimo vladao je u gradovima smrad kakav mi, moderni ljudi, jedva možemo da zamislimo. Ulice su smrdele na đubre, dvorišta su smrdela na mokraću, stepeništa su smrdela na trulo drvo i pacovski izmet, kuhinje na pokvaren kupus i ovčiji loj; neprovetrene sobe su smrdele na plesnivu prašinu, spavaće sobe na zamašćene čaršave, na vlažne madrace i na jak slatkasti miris noćnih posuda. Iz kamina je smrdeo sumpor, iz štavionica je smrdela oštra ceđ, iz klanica je smrdela usirena krv. Ljudi su smrdeli na znoj i na neopranu odeću; iz usta su smrdeli na trule zube, iz stomaka na sok od luka, a tela, ako više nisu bila sasvim mlada, zaudarala su na star sir i na prokislo mleko i na bolesti žlezda. Smrdele su reke, smrdeli su trgovci, smrdele su crkve, smrdelo je pod mostovima i u dvorovima. Seljak je smrdeo kao i sveštenik, šegrt kao i majstorova žena,

smrdelo je kompletno plemstvo, čak je i kralj smrdeo, smrdeo je kao grabljivica, a kraljica kao stara koza, kako leti tako i zimi. Jer razlažućoj aktivnosti bakterija nisu u 18. veku još bile postavljene nikakve granice, tako da nije bilo nijedne ljudske aktivnosti, ni gradilačke, ni uništavajuće, nijednog ispoljavanja bujajućeg ili propadajućeg života a da taj nije bio praćen smradom.

I naravno da je smrad bio najveći u Parizu, jer Pariz je bio najveći grad Francuske. A u samom Parizu pak, bilo je jedno mesto gde je smrad naročito pakleno vladao, između Ulice Fer i Ulice de la Feroneri, naime na Simetijer dez Inosant (Groblje nevinih). Ovde su osam stotina godina prenosili mrtvace iz bolnice Hotel Dje i okolnih parohija, osam stotina godina iz dana u dan su kolicima dovozili na desetine leševa i trpali ih u dugačke rake, osam stotina godina su se u grobovima i grobnicama slagale kosti na kosti. I tek kasnije, u predvečerje Francuske revolucije, nakon što su neke od humki opasno propale i smrad prepunog groblja nije više terao obližnje stanovnike samo na proteste, već na dizanje pravih ustanaka, ono je napokon zatvoreno i napušteno, milioni kostiju i lobanja su ubačene lopatama u katakombe Monmartra, a na njegovom mestu podignuta je zelena pijaca.

Upravo ovde, na najsmrdljivijem mestu celokupnog kraljevstva rođen je 17. jula 1738. Žan Batist Grenuj. Bio je to jedan od najvreljih dana u godini. Vrelina se poput olova nadvila nad grobljem istiskujući u susedne uličice isparenja od raspadanja što su se osećala na mešavinu trulih lubenica i sagorelog roga. Kad su počeli porođajni bolovi, Grenujeva majka je stajala za ribljom tezgom u Ulici

Feru i čistila krljušt sa kesegi koje je prethodno izdvojila. Te ribe, koje su navodno istog jutra ulovljene u Seni, već su toliko zaudarale da je njihov smrad bio jači od smrada leševa. Grenujeva majka nije, međutim, opazala ni smrad riba ni smrad leševa, jer je njen nos na takve mirise bio u najvećoj meri oguglao, a osim toga njeno telo je bolelo, a bol je ubijao svaku prijemčivost na spoljašnje čulne utiske. Jedino što je htela bilo je da taj bol prestane, htela je da što brže završi sa odvratnim porođajem. Ovo je bio njen peti porođaj. Svi prethodni odigrali su se ovde, za ribljom tezgom, i svi su bili mrtvorodenčad ili polumrtvorodenčad, jer krvavo meso što bi izašlo iz nje nije se mnogo razlikovalo od ribljih iznutrica koje su se već tu nalazile, i ne bi dugo poživelo, a uveče bi sve zajedno lopatama bilo raščišćeno i preneseno kolicima do groblja ili dole do reke. Tako je trebalo da bude i danas i Grenujeva majka koja je bila još uvek mlada žena, od dvadeset i nešto godina, koja je još uvek izgledala lepo i imala skoro sve zube, a na glavi još nešto kose i osim gihta i sifilisa i jedne lake vrtoglavice nije bolovala ni od jedne ozbiljnije bolesti; koja se još nadala da će dugo živeti, možda još pet ili deset godina, i možda se čak jednom udati i dobiti pravu decu kao poštovanja vredna žena kakvog zanatlije – udovca ili nešto slično... Grenujeva majka je želela da sve to što brže prođe. I kad su počeli trudovi ona je čučnula ispod svoje tezge i tu se porodila, kao već četiri puta pre toga i nožem za ribu presekla pupčanu vrpцу novorođene stvari. A onda, da li zbog vrućine ili zbog smrada koji kao takav nije osećala, već samo kao nešto nepodnošljivo, omamljujuće kao polje krinova ili kao tesnu sobu u kojoj ima previše narcisa – ona se onesvestila,

preturila se na stranu, pala ispod tezge nasred ulice i ostala da tamo leži sa nožem u ruci.

Krici, komešanje, krug gomile koja bulji, zovu policiju. Žena još uvek leži sa nožem u ruci na ulici, polako dolazi sebi.

Šta joj se dogodilo?

“Ništa.“

Šta radi s nožem?

“Ništa.“

Odakle krv na njenim haljinama?

“Od riba.“

Ona ustaje, odbacuje nož i ide da se opere.

Tada, neočekivano novorođenče ispod tezge počinje da kmeči. Ljudi tragaju, ispod roja muva i između iznutrica i odsečenih ribljih glava pronalaze novorođenče, i izvlače ga odatle. Po dužnosti ono je predato dojilji, majku hapse. I zato što priznaje i ne poriče da bi onu stvar sigurno ostavila da crkne, kao što je to inače već učinila sa prethodne četiri, prave joj proces, osuđuju je zbog višestrukog čedomorstva i nekoliko nedelja kasnije na trgu de Grev odsecaju joj glavu.

Dete je do ovog trenutka promenilo već treću dojilju. Nijedna nije htela da ga zadrži duže od nekoliko dana. Previše je požudno, govore su, sisa za dvoje, ostaloj odojčadi oduzima mleko i time njima, dojiljama, sredstva za život, budući da je rentabilno dojenje sa samo jednim odojčetom nemoguće. Nadležnom oficiru policije, izvesnom La Fosu stvar je uskoro dosadila i već je hteo da dete preda u sabiralište za nahočad i siročad u Ulici Sen Antoan, odakle su svakodnevno išli transporti dece u veliko

državno sirotište u Ruenu. No, budući da su ove transporte vršili nosači noseći pletene košare u koje su iz razloga racionalnosti stavljali istovremeno do četiri odojčeta; budući da je zbog toga smrtnost na putu bila izuzetno velika; budući da je zbog toga nosačima košara preporučivano da prenose samo krštenu odojčad i samo onu koja je posedovala urednu transportnu ispravu; ali budući da dete Grenuj nije bilo ni kršteno niti je imalo ime koje bi mogli da prema propisu unesu u transportnu ispravu; budući da dalje nije bilo moguće da policija anonimno dete ostavi pred kapijom sirotišta što bi bio jedini način da se zaobiđe ispunjavanje ostalih formalnosti – dakle usled niza teškoća birokratske i tehničko-pravne vrste koje su nastajale prilikom odbacivanja malog deteta, i budući da mu se inače žurilo, oficir policije La Fos odustao je od svoje prvobitne odluke i dao uputstvo da se dečak preda nekoj crkvenoj instituciji uz obaveznu priznanicu, kako bi ga tamo krstili i odlučili o njegovoj daljoj sudbini. Oslobodili su ga se u manastiru Sen Meri u Ulici Sen Marten. Kršten je i dobio je ime Žan Batist. I budući da je prior tog dana bio dobro raspoložen i još nije bio iscrpeo svoj karitativni fond, dete nisu ekspedovali u Ruen, već su ga ostavili da cucla na račun manastira. U tu svrhu ono je predato dojlji po imenu Žan Bisi u Ulici Sen Deni, a koja je do daljnjeg dobijala tri franka nedeljno za svoj trud.

Nekoliko nedelja kasnije stajala je dojilja Žan Bisi noseći korpu u ruci pred kapijom manastira Sen Meri i ocu Terijeu koji joj je otvorio vrata, jednom pedesetogodišnjem kaluđeru koji je bio proćelav i pomalo se osećao na sirće, rekla: “Evo!” – stavivši korpu na prag.

“Šta je to?” – reče Terije i nagnu se nad korpu omirisavši je, misleći da u njoj ima neko jelo.

“Kopile čedomorke iz Ulice Fer!”

Sveštenik prodžara prstom po korpi i otkri lice usnulog odojčeta.

“Dobro izgleda. Ružičast i uhranjen.”

“Zato što se na meni naždrao. Zato što me isisao do kostiju. Ali sad je tome kraj. Odsad ga sami hranite kozjim mlekom, kašom, sokom od repe. To kopile ždere sve.”

Otac Terije bio je komotan čovek. U njegovu nadležnost spadalo je upravljanje manastirskim karitativnim fondom, udeljivanje novca siromasima i onima kojima je on bio potreban. I očekivao je da mu se zato kaže hvala i da ga time dalje ne opterećuju. Tehničke pojedinosti su mu bile veoma odvratne, jer pojedinosti su uvek značile teškoće, a teškoće su značile remećenje njegovog duševnog mira, a to nikako nije mogao da podnese. Ljutio se što je uopšte otvorio kapiju. Poželeo je da ova osoba uzme svoju korpu i ode kući i ostavi ga na miru sa svojim dojiljskim problemima. Polako se uspravio i udahnuo miris mleka i ovčije vune koji se širio od dojilje. Bio je to prijatan miris.

“Ne razumem šta hoćeš. Zaista ne razumem šta ti je namera. Vidim samo da ovom odojčetu nimalo ne bi štetilo da provede još neko vreme na tvojim grudima.”

“Ne bi njemu“, odbrusi dojilja, “ali bi meni. Smršala sam deset funti, a pri tom jela za troje. A zašto? Za tri franka nedeljno!”

“Aha, razumem“, reče Terije gotovo s olakšanjem. “Jasno mi je: opet je, dakle, reč o novcu.”

“Nije!“ reče dojilja.

“Jeste! Uvek je reč o novcu. Kad god neko zakuca na ovu kapiju reč je o novcu. Jednom sam poželeo da kad otvorim vrata preda mnom stoji čovek kome je stalo do nečeg drugog. Neko ko bi na primer doneo neku malu pažnju. Na primer malo voća ili nekoliko oraha. U jesen ima toliko stvari koje bi se mogle doneti. Možda cveće. Ili kad bi samo neko naišao i prijateljski rekao: ‘Pomoz Bog oče Terije, želim vam lep dan!’ Ali to po svoj prilici više nikad neću doživeti. Ako nije prosjak, onda je trgovac, a ako nije trgovac, onda je zanatlija, a ako neće milostinju, onda pokazuje račun. Ne mogu više ni na ulicu da izađem. Izađem li na ulicu, već nakon tri koraka okružuju me individue koje traže pare!”

“Ja Vam to ne tražim“, reče dojilja.

“Ali ja ti kažem jednu stvar: nisi ti jedina dojilja u parohiji. Ima na stotine prvoklasnih pomajki koje bi se otimale da ovo predivno odojče za tri franka nedeljno stave na grudi ili mu daju kašu ili sokove, ili neku drugu hranu...”

“Onda ga dajte nekoj od njih!”

“...S druge strane nije dobro toliko šetati dete naokolo. Ko zna da li bi mu drugo mleko toliko prijalo

kao tvoje. Navikao je na miris tvojih grudi, to moraš da znaš, i na otkucaje tvog srca.“

I on opet punim plućima udahnu topao miris što se širio od dojilje, i primetivši da njegove reči nisu na nju ostavile nikakav utisak reče:

“Ponesi sad to dete sa sobom kući! Razmotriću stvar sa priorom. Predložiću mu da ti ubuduće daje četiri franka nedeljno.“

“Ne“, reče dojilja.

“Onda u redu: pet!“

“Ne.“

“Pa koliko ćeš još tražiti?“ povika na nju Terije. “Pet franaka je gomila novca za sitan posao prehranjivanja malog deteta!“

“Neću ja nikakav novac“, reče dojilja. “Neću ovo kopile u svojoj kući.“

“Ali zašto, draga ženo?“ upita Terije i opet prodžara prstom po korpi. “Pa to je najslade dete koje postoji. Ružičasto je, ne dere se, dobro spava i kršteno je.“

“Opsednuto je đavolom.“ Terije brzo izvuče prst iz korpe.

“Nemoguće! Apsolutno je nemoguće da odojče bude opsednuto đavolom. Odojče nije čovek, već predčovek i poseduje dušu koja još nije izgrađena. Kao posledica toga ono je za đavola nezanimljivo. Da možda već ne govori? Da li se u njemu nešto trza? Pokreće li stvari u sobi? Da li iz njega izbija gadan smrad?“

“On uopšte ne miriše“, reče dojilja.

“Eto vidiš! To je jasan znak. Da je opsednut đavolom morao bi da smrdi.“

I da bi smirio dojilju i isprobao vlastitu hrabrost Terije podiže korpu i približi je svom nosu.

“Ne osećam ništa čudno“, reče on, nakon što je neko vreme mirisao, “zaista, ništa čudno. Čini mi se, međutim, kao da tu miriše nešto u pelenama.“ I on joj pruži korpu da ona potvrdi njegov utisak.

“Ne mislim na to“, reče dojilja grubo i odgurnu korpu. “Ne mislim na ono što je u pelenama. Njegove izmetine i te kako se osećaju. On sam, to kopile, ne miriše.“

“Zato što je zdrav“, uzviknu Terije, “zato što je zdrav, eto zašto ne miriše! Samo bolesna deca mirišu, to je poznato. Kao što znamo, dete koje ima boginje miriše na konjsku balegu, a ono koje ima šarlah na stare jabuke, a jektičavo dete, ono miriše na luk. Ovo je zdravo, to je sve što mu nedostaje. Zar treba da smrdi? Pa smrde li tvoja vlastita deca?“

“Ne“, reče dojilja. “Moja deca mirišu onako kako treba da mirišu ljudska bića.“

Terije oprezno spusti korpu na zemlju osetivši kako u njemu narastaju prvi talasi besa zbog tvrdoglavosti ove žene. Nije bilo isključeno da će mu za nastavak diskusije biti potrebne obe ruke za slobodniju gestikulaciju, a nije želeo da zbog toga odojčeta pretrpi neku štetu. Za sada je, međutim, stavio ruke na leđa, ispružio prema dojilji svoj špicasti stomak i oštro upitao: “Ti, dakle, tvrdiš da znaš kako ima da miriše ljudsko dete koje je – na to podsećam, pogotovo zato što je kršteno – i Božje dete?“

“Da“, reče dojilja.

“I tvrdiš dalje da ako ono ne miriše onako kako ti misliš da bi trebalo da miriše – ti, dojlja Žan Bisi iz Ulice Sen Deni! – da je to onda đavolje dete?”

On visoko podiže levu ruku koju je do tada držao za leđima i preteći joj pokaza svoj kažiprst koji je bio savijen poput upitnika. Dojlja je razmišljala. Nije joj bilo pravo što se razgovor odjednom izrodio u teološko saslušavanje gde je ona mogla da bude samo slabija strana.

“Nije tačno da sam to rekla“, odgovori ona izvlačeći se. “Da li ta stvar ima neke veze sa đavolom ili ne, to odlučite Vi sami, oče Terije, ja za to nisam nadležna. Ja znam samo jedno: da me od ovog odojčeta hvata jeza zato što ne miriše onako kako deca treba da mirišu.”

“Aha“, reče Terije zadovoljno i spusti svoju ruku. “Ono sa đavolom dakle povlačiš. Dobro. No sad mi, molim te, kaži: kako to miriše odojče kada miriše, kako ti veruješ, onako kako treba da miriše? Dakle?”

“Dobro miriše“, reče dojlja.

“Šta to znači ‘dobro’?“ izdra se na nju Terije. “Dobro miriše štošta. Buket lavande miriše dobro. Čorba miriše dobro. Arapske bašte mirišu dobro. Kako miriše odojče, to hoću da znam?”

Dojlja je oklevala. Dobro je znala kako mirišu odojčad, znala je to sasvim tačno, pa već ih je na desetine hranila, negovala, ljuljala, ljubila... mogla je noću da ih nosom pronađe, čak je i sada osećala miris odojčadi sasvim jasno u nosu. Ali ga još nikad nije opisivala rečima.

“Dakle?“ dreknu Terije i nestrpljivo pucnu prstima.

“Dakle“, počeo dojlja, “to nije baš lako reći, zato što... zato što oni ne mirišu svuda jednako, iako svuda

dobro mirišu, oče, razumete, dakle, na primer na stopalima, tu mirišu kao gladak topao kamen – ne, više kao lonac... ili kao maslac, kao svež maslac, da tačno: ona mirišu na svež maslac. A po telu mirišu kao... kao galeta umočena u mleko. A po glavi, tamo gore, pozadi na glavi, tamo gde kosa pravi krug, tu pogledajte, oče, tu gde kod Vas nema ničega...“, i ona potapša Terijeja, koji je pred ovom bujicom detaljnih budalaština na trenutak zanemio i poslušno spustio glavu, po ćeli, “...ovde, tačno ovde tu najbolje mirišu. Tu mirišu na karamel, to miriše tako slatko, tako divno, oče, ne možete ni da zamislite! Kada ih tu omirišete onda ih volite, bez obzira da li su vlastita ili tuđa. I samo tako, i nikako drugačije moraju da mirišu mala deca. A kada tako ne mirišu, kada tu gore uopšte ne mirišu, manje od hladnog vazduha, kao ovaj tu, ovo kopile, tada... objasnite Vi to kako hoćete, oče, ali ja“ – i ona odlučno prekrsti ruke ispod svojih grudi i u korpu do njenih nogu baci pogled pun odvratnosti kao da su u njoj žabe krastače – “ja, Žan Bisi, to više ne nosim sa sobom!“

Otac Terije polako podiže spuštenu glavu i pređe nekoliko puta prstom po ćeli, kao da želi da uredi kosu, stavi prst kao slučajno pod svoj nos i zamišljeno šmrknu.

“Kao karamel...?“ upita on i pokuša da opet nađe svoj strogi ton... “Karamel! Šta ti znaš o karamelu? Da li si ga nekad jela?“

“Ne baš“, reče dovilja “ali bila sam jednom u jednom velikom hotelu u Ulici Sen Onore i gledala sam kako ga prave od topljenog šećera i šlaga. Tako je dobro mirisalo da to više nikada nisam zaboravila.“

“Da, da. U redu“, reče Terije i udalji prst od nosa. “Sad, molim te, ćuti! Za mene je krajnje naporno da dalje razgovaram sa tobom na ovom nivou. Konstatujem da ti odbijaš, kakvi god da su razlozi, da dalje hraniš tebi povereno odojče Žana Batista Grenuja i sada ga vraćaš njegovom trenutnom tutoru, manastiru Sen Meri. Smatram da je to žalosno, ali ja tu ništa ne mogu. Možeš ići.“

Rekavši to on podiže korpu, udahnu još jedanput topao, vunast miris mleka i zaključa kapiju. Zatim ode u svoju kancelariju.

Otac Terije bio je obrazovan čovek. On nije studirao samo teologiju, već je čitao i filozofe, a usput se bavio botanikom i alhemijom. Držao je do snage svog kritičkog duha. Istina, on se ne bi usudio da ide tako daleko, kao što su to radili neki drugi, da dovede u pitanje čuda, proročanstva ili istinu tekstova Svetog pisma, čak i onda kada se oni, strogo uzevši, ne bi mogli objasniti samo razumom, i kada su mu čak direktno protivrečili. Takvim problemima on se radije nije bavio, bili su mu isuviše neprijatni i samo bi ga bacili u najgoru nesigurnost i nemir, i to upravo onda kada su mu, da bi se koristio svojim razumom, najviše bili potrebni sigurnost i mir. Ono protiv čega se, međutim, najodlučnije borio bilo je sujeverje prostog naroda: vradžbine i čitanje karata, nošenje amajlija, zao pogled, prizivanja, opsenarstvo pri punom mesecu i sve drugo čime su se bavili – bilo je veoma žalosno videti da takvi paganski običaji čak nakon hiljadugodišnjeg čvrstog instalisanja hrišćanske vere još uvek nisu iskorenjeni! Osim toga, većina slučajeva takozvane opsednutosti đavolom i savezništva sa satanom pokazali bi se, prilikom bližeg ispitivanja, kao sujeverni spektakli. Istina, opovrgavati postojanje samog satane, sumnjati u njegovu moć – tako daleko Terije ne bi išao; za rešavanje takvih problema koji su se ticali samih osnova teologije, bile su pozvane druge instance, a ne jedan običan mali kaluđer. S druge strane, bilo je sasvim jasno da, ako jedna bezazlena osoba kao što je ona dovilja tvrdi da je otkrila đavolja posla, da tu đavo ni u kom slučaju ne može biti umešan. Upravo to što ona veruje da ga je otkrila bio je siguran dokaz da tu

nije reč o đavolskim poslovima, jer ni đavo nije toliko glup da ga otkriva baš dojlja Žan Bisi. I to još nosom! Najprimitivnijim organom mirisa, tim najnižim od svih čula! Kao da pakao miriše na sumpor, a raj na tamjan i izmirnu! Najgore sujeverje, kao u ona najmračnija paganska vremena, kada su ljudi još živeli kao životinje, kada još nisu imali oštar vid, nisu poznavali boju, ali su verovali da mogu da namirišu krv, mislili su da pomoću mirisa razlikuju prijatelja od neprijatelja, kada su ih po njihovom mirisu jurili džinovski ljudožderi, vukodlaci i erinije, i kada su svojim užasnim bogovima prinostili svoje smrdljive žrtve paljenice. Jezivo! 'Budala vidi nosom' više nego očima, i verovatno će svetlost Bogom danog razuma morati da sija još hiljadu godina dok se ne rasteraju poslednji ostaci primitivne vere.

"Ah, i ovo jadno malo dete! Ovo nevino biće! Leži u svojoj korpi i dremucka, ne sluti ništa o gadnim sumnjičenjima kojima ga terete. Ne mirišeš onako kako prava deca treba da mirišu, usuđuje se da tvrdi ona bestidna osoba. Da, a šta kažemo mi na to? Buci-buci!"

I on je njihao lagano korpu na kolenima, prstom milovao odojče po glavi i s vremena na vreme govorio "buci-buci", što je smatrao izrazom koji na malu decu deluje nežno i umirujuće. "Na karamel bi trebalo da mirišeš, kakva glupost, buci-buci!"

Posle nekog vremena on povuče prst, stavi ga pod nos, omirisa, ali nije osetio ništa osim kiselog kupusa koji je pojeo za ručak.

Oklevao je trenutak, pogledao oko sebe da vidi da li ga ko posmatra, zatim podiže korpu i zagnjuri svoj debeli nos u nju. Mirisao je iznad same glave

odojčeta, tako da je tanka, riđa dečja kosa golicala njegove nozdrve i očekivao je da će udahnuti neki miris. Nije bio siguran kako treba da miriše glava odojčeta. Sigurno ne na karamel, to je bar bilo jasno, jer karamel je bio topljeni šećer, a kako može odojče koje je do sada pilo samo mleko da miriše na istopljen šećer. Na mleko bi moglo da miriše, na mleko dojiše. Ali nije mirisalo na mleko. Na kosu bi moglo da miriše, na kožu i kosu i možda na malo dečjeg znoja. I Terije ušmrknu i pripremi se da oseti miris kože, kose i malo dečjeg znoja. Ali nije namirisao ništa. I pored najbolje volje ništa. Odojče verovatno ne miriše, pomisli, u tome je stvar. Odojče, ukoliko se drži čisto, jednostavno ne miriše, isto kao što i ne govori, ne trči i ne piše. Te stvari dolaze tek s godinama. Strogo uzevši čovek počinje da zrači mirise tek kada uđe u pubertet. To je tako i nikako drukčije. Zar nije još Horacije napisao: "Propinje se, gle, junoša, a rascvetana miriše djeva poput narcisa bela...?" – a stari Rimljani su se razumevali u te stvari! Ljudski miris uvek je bio miris mesa – dakle grešan miris. Kako bi onda trebalo da miriše odojče koje ni u snu ne poznaje greh tela? Kako da miriše? Buci-buci! Nikako!

Opet je stavio korpu na koleno i lagano je ljuljao. Dete je još uvek čvrsto spavalo. Njegova desna pesnica virila je ispod pokrivača, malena i crvena i ponekad bi se trgla opipavajući obraz. Terije se osmehnu i bi mu odjednom veoma prijatno. Na trenutak je dozvolio sebi fantastičnu misao da je on sam otac deteta. Da nije postao kaluđer, već normalan građanin, pošten zanatlija možda, da je uzeo ženu, ženu koja miriše na toplu vunu i mleko i da s njom ima sina koga sada ljulja na krilu, svoje rođeno dete,

buci-buci-buci... Baš mu je prijala ova misao. U toj misli bilo je nečeg tako valjanog. Otac ljulja dete u krilu, buci-buci, bila je to slika stara koliko i svet i slika uvek nova i ispravna, od kada ima sveta, ah da! Terijeu bi malo toplo oko srca i sentimentalno u duši.

Tada se dete probudi. Probudilo se prvo nosom. Majušni nos se micao, podigao se naviše i užmrknuo. Uvlačio je vazduh i izdisao u kratkim dahovima, kao kod male kijavice. Tada se nos naprči, i dete otvori oči. Oči su bile neodređene boje, od sive poput ostrige do krem bele poput opala, presvučene nekakvom sluzavom skramom i očigledno nisu obećavale dobar vid. Terije je imao utisak da ga nisu ni primetile. Drugačije je stajala stvar sa nosom. Dok su zamagljene oči deteta zurile negde u nepoznato, nos kao da se usredsredio na određen cilj, i Terijea obuze veoma čudno osećanje da je taj cilj on, njegova ličnost, Terije sam. Male nozdrve oko dve rupice usred dečjeg lica nadimale su se poput cvasti što se rascvetava. Ili, bolje rečeno, poput plitica onih malih biljki mesožderki što su rasle u kraljevskoj botaničkoj bašti. I kao kod njih, i ovde je izgledalo da se oseća neko čudovišno usisavanje. Terije je imao utisak kao da ga dete gleda svojim nozdrvama, kao da ga gleda oštro i ispitivački, prodornije nego što bi to moglo da uradi očima, i kao da svojim nosom guta nešto što izlazi iz njega, Terijea, nešto što on ne može da zaustavi niti da sakrije... Dete bez mirisa ga je bestidno omirisavalo, o tome je reč! Ono ga je njuškalo! I njemu se odjedanput učini da smrdi, na znoj i sirće, na kiseli kupus i neopranu odeću. Izgledao je samom sebi nag i ružan kao da u njega zuri neko koji sa svoje strane o sebi ništa ne otkriva. Kao da je mirisao i kroz njegovu kožu, u njegovu

unutrašnjost, najnežnija osećanja, najprljavije misli otkrivale su se pred ovim požudnim malim nosom koji još uvek nije bio ni pravi nos već bubetka, jedan majušni organ sa rupicama koji se stalno širio i nadimao i podrhtavao. Terije se naježi. Bi mu muka. On sa svoje strane zapuši svoj nos kao da je namirisao nešto ružno, nešto s čime nije hteo da ima posla. Nestade ona prijatna misao da je reč o vlastitom mesu i krvi. Rasprši se sentimentalna idila o ocu i sinu i mirisnoj majci. Rastrgan bi prijatni veo misli što ga je izmaštao oko deteta i sebe: na njegovim kolenima je ležalo strano, hladno biće, jedna neprijateljska životinja, i da on nije imao tako trezven i Božjim strahom i racionalnim uvidima vođen karakter on bi ga pod plimom gađenja odbacio od sebe poput pauka.

Terije naglo ustade i stavi korpu na sto. Požele da se ove stvari oslobodi što brže, po mogućnosti odmah, najbolje ovog časa.

Tada ono poče da kmeči. Čvrsto je zažmurilo, zinulo tako da mu se videlo crveno ždrelo i počelo da kriči tako piskavo da se Terijeu zaledila krv u žilama. On je ispružene ruke drmusao korpu i vikao "buci-buci" da bi učutkao dete, ali ono se dralo još glasnije i sasvim je pomodrelo u licu i izgledalo kao da će da eksplodira od dreke.

Što dalje s njim! pomisli Terije, što dalje sa ovim... 'đavolom' htede da kaže i trgnu se i ujede se za usnu, .. što dalje s ovim čudovištem, s ovim nepodnošljivim detetom! Ali kuda? Poznavao je tuce dovilja i sirotišta u kvartu, ali to mu je bilo previše blizu, ova stvar je morala što dalje, tako daleko da se više ne čuje, tako daleko da mu je neko ne bi mogao bilo kad doneti

opet pred vrata, po mogućnosti moralo bi da ide u drugu parohiju, još bolje na drugu obalu, najbolje van gradskih zidina, u Fobur Sen Antoan, da, baš tamo!, tamo će ovo derište što vrišti, daleko na istok, s one strane Bastilje gde noću zatvaraju kapije.

I ogrnu svoju mantiju, zgrabi korpu iz koje se razlegao vrisak i potrča, potrča kroz splet uličica do Ulice Fobur Sen Antoan, pa uz Senu prema istoku, izvan grada, daleko, daleko sve do Ulice Šaron, pa skoro do njenog kraja, gde je, u blizini manastira Madlen de Ternel poznao adresu izvesne madam Gajar, koja je prihvatala decu svakog uzrasta i svake vrste, pod uslovom da je neko za to plaćao, i tamo je predao dete koje je još uvek vrištalo, uplatio za godinu dana unapred i pobegao nazad u grad, odbacivši, čim je stigao u manastir, svoju odeću kao da je umazana, okupao se od glave do pete i legao u postelju gde se mnogo puta krstio, dugo molio i napokon, s olakšanjem, zaspao.

Madam Gajar, iako još nije imala ni trideset godina, imala je već ceo svoj život za sobom. Spolja je izgledala stara onoliko koliko je to odgovaralo njenom pravom dobu, a istovremeno dvostruko i trostruko i stostruko starija, naime kao mumija jedne devojke; iznutra je, međutim, bila odavno mrtva. Kao dete je od svog oca dobila žaračem udarac po čelu iznad samog korena nosa i od tada je izgubila čulo mirisa, kao i svako osećanje za ljudsku toplinu i ljudsku hladnoću i uopšte bilo kakvu strast. Ovim udarcem nežnost joj je postala isto tako strana kao i rađanje, radost isto tako tuđa kao i očajanje. Nije osećala ništa kada je kasnije jedan muškarac spavao s njom, i isto tako ništa kada je rodila decu. Nije žalila za onom koja su joj umirala, niti se radovala onoj koja su joj ostajala. Kada je muž tukao ona se nije trzala, i nije osetila nikakvo olakšanje kada je u Hotel Djeu umro od kolere. Dva jedina osećanja koja je poznavala bila su blago pogoršanje raspoloženja kada bi se približavala mesečna migrena i sasvim blago poboljšanje raspoloženja kada bi migrena prolazila. Ova ugašena žena nije osim toga ništa drugo osećala.

S druge strane... ili možda upravo zbog svoje savršene bezosećajnosti madam Gajar posedovala je nemilosrdan smisao za red i pravdu. Nijednom detetu koje joj je bilo povereno nije davala prednost, niti je bilo koje izdvajala. Davala im je tri obroka na dan i ni kašičicu više. Male je previjala tri puta dnevno i to samo do drugog rođendana. Ako je neko i posle toga kakio u gaće dobijao je šamar i jedan obrok manje. Tačno polovinu novca koristila je za pitomce, tačno

polovinu je čuvala za sebe. U jeftinim vremenima nije pokušavala da poveća svoju zaradu; ali u teškim vremenima ne bi davala ni jednu jedinu paru iz svog džepa, makar se radilo o životu ili smrti.

Posao joj se inače više ne bi isplatio. Novac joj je bio potreban. Sve je do tančina proračunala. U starosti je htela da uzima rentu i osim toga da može sebi da dozvoli da umre kod kuće, a ne da crkne u Hotel Djeu kao njen muž. Njegova smrt je inače ostavila sasvim hladnom, ali je hvatala jeza od ovog javnog opšteg umiranja sa stotinama nepoznatih ljudi. Želela je da sebi priušti privatnu smrt, i u tu svrhu joj je bila potrebna gomila novca za hranu. Istina, bila je zima kada su joj od dva tuceta malih stanara umirali troje ili četvoro. Ali, i pored toga ona je stajala mnogo bolje od većine drugih privatnih vaspitačica i daleko je prevazilazila velika državna ili crkvena sirotišta čija kvota gubitaka je često iznosila devet desetina. Rezerve joj nisu nedostajale. Pariz je godišnje proizvodio preko deset hiljada novih nahočadi, kopiladi i siročića. Na taj način gubici su se mogli preboleti.

Za malog Grenuja zavod madam Gajar je bio pravi blagoslov. Verovatno ni na jednom drugom mestu ne bi uspeo da preživi. Ali ovde, kod ove bezdušne žene on je napredovao. Posedovao je žilavu konstituciju. Onaj koji je kao on preživeo vlastito rođenje u smeću nije mogao tako lako da propadne. Bio je u stanju da danima jede razređene supe, najrazblaženije mleko mu je bilo dobro, podnosio je čak i trulo povrće i pokvareno meso. Tokom svog detinjstva preživeo je ospice, srdobolju, male boginje, koleru, pad s visine od šest metara u bunar i opekotinu na grudima nastalu od vrele vode. Istina, od svega je imao ožiljke

i posekotine, kraste i malo obogaljeno stopalo zbog čega je hramao, ali je živeo. Bio je žilav poput otporne bakterije i samodovoljan poput krpelja koji mirno sedi na drvetu i živi od malene kapi krvi koju je zaplenio pre nekoliko godina. Minimalna količina hrane i odeće bila je dovoljna za njegovo telo. Za dušu mu nije trebalo ništa. Sigurnost, pažnja, nežnost, ljubav – ili kako se sve zovu one stvari koje su navodno potrebne detetu – nisu malom Grenuju ni najmanje nedostajale. Štaviše, utisak je da ih se on sam lišio da bi uopšte mogao da živi od samog početka. Krik nakon njegovog rođenja, krik ispod krvave tezge kojim je sebe doveo u život a majku na gubilište, nije bio nikakav instinktivan krik za sažaljenjem i ljubavlju. Bio je to dobro odmeren, gotovo bi se moglo reći zrelo odmeren krik kojim se novorođenče odlučilo *protiv* ljubavi, a ipak *za* život. U tim okolnostima prvo je bilo moguće i bez onog drugog, a da je dete tražilo oboje onda bi bez sumnje uskoro bedno skončalo. Ono je, istina, tada moglo i da iskoristi drugu mogućnost koja mu je stajala na raspolaganju i da ćuti, i da izabere put od rođenja do smrti koji neće ići zaobilaznim putem preko života, i time bi svetu i samom sebi uštedeo mnogo nesreće. Da bi se, međutim, tako skromno povukao bio bi potreban bar minimum urođene ljubaznosti, a nju Grenuj nije posedovao. Od samog početka je bio čudovište. Odlučio se za život iz čistog prkosa i iz čiste zloće.

Naravno, on nije doneo odluku kao što je donosi odrastao čovek koji svoj manji ili veći razum i iskustvo koristi da bi izabrao jednu od više različitih opcija. On se odlučio vegetativno, kao što se bačeno

zrno pasulja odiučuje da li da isklija ili da radije ne preuzima ništa.

Ui poput onog krpelja na drvetu kome život nema ništa drugo da ponudi do neprestano prezimljavanje. Mali, ružni krpelj koji svoje olovnosivo telo formira u kuglu da bi spoljašnjem svetu ponudio što manju površinu; koji svoju kožu čini glatkom i grubom da iz njega ništa ne bi izlazilo, ni najmanja transpiracija. Krpelj koji se pretvara da je još manji i neugledniji, da ga niko ne bi video i zgazio. Usamljeni krpelj koji je usredsređen u sebe, sedi na svom drvetu, slep, gluv i nem, i samo njuši, njuši godinama, na kilometre, krv životinja koje prolaze, do kojih vlastitom snagom nikad neće stići. Krpelj bi mogao i da dozvoli sebi da padne. Mogao bi da padne na tle šume, da sa svojih šest nožica gamiže nekoliko milimetara tamo ili ovamo, i da legne pod lišće i umre, to za njega ne bi bila šteta, Bog zna da ne bi. Ali krpelj tvrdoglav, ukočen i gadan ostaje da čuč i živi i čeka. Čeka da mu najneverovatniji slučaj dovede krv u vidu životinje direktno pod drvo. I tek tada on prestaje da bude povučen, pada, hvata se kandžama i buši i grize sebi put u tuđe meso...

Takav krpelj bio je i dete Grenuj. Živeo je učauren u samog sebe i čekao je bolja vremena. Svetu nije davao ništa osim svog izmeta; ni osmeha, ni uzvika, ni sjaja oka, čak ni vlastiti miris. Svaka druga žena bi ovo monstrozno dete odbacila. Ali ne i madam Gajar. Ona nije namirisala da on ne miriše i od njega nije očekivala nikakvu duševnost, zato što je njena vlastita duša bila zapečaćena.

Druga deca su, međutim, odmah osetila kako stoje stvari sa Grenujom. Već od prvog dana pridošlica im

je bio odvratn. Izbegavali su njegov ležaj i međusobno su se zbijali kao da je u sobi zahladnelo. Oni mlađi su ponekad noću vrištali; činilo im se kao da kroz sobu duva promaja. Drugi su sanjali kao da im nešto oduzima dah. Jednom su se stariji dogovorili da ga udave. Na njegovo lice su nagomilali krpe i ćebad i slamu, i na sve su to dodali cigle. Kada ga je madam Gajar iskopala sledećeg jutra bio je sav zgužvan, ugnječen i modar, ali ne mrtav. Pokušali su još nekoliko puta, uzalud. Da su ga direktno davili za vrat, vlastitim rukama, ili mu zapušili usta ili nos, to bi bio sigurniji metod, ali se nisu usudili. Nisu hteli da ga dodirnu. Gadili su ga se kao kakvog debelog pauka koga ne možeš da vlastitom rukom zgnječiš.

Kada je porastao, odustali su od pokušaja ubistva. Verovatno su shvatili da se nije mogao uništiti. Umesto toga klonili su ga se, bežali od njega, pazili u svakom slučaju da ga ne dodirnu. Nisu ga mrzeli. Nisu bili ni ljubomorni, niti zbog hrane zavidni. Za takva osećanja u kući Gajar nije bilo ni najmanjeg povoda. Jednostavno im je smetalo što je on bio tu. Nisu mogli da osete njegov miris. Bojali su ga se.